

פרשת שמות – למהותו של השם

1. הרב יוסף דב הלוי סולובייצ'יק (1903-1993), ימי זכרון, עמ' 11: האדם נברא בתור שליח ... את העובדה שמישהו חי בזמן מסוים, בתקופה מיוחדת, ובמקום מוגדר, ולא נולד בתקופה אחרת ובנסיבות אחרות, נוכל להבין אך ורק אם נקבל את עצם הרעיון בדבר שליחותו של האדם. ההשגחה יודעת היכן וכיצד, יכול הפרט-היחיד, על חסרונותיו וכוחות הנפש האצורים בו, לקיים את שליחותו, באילו נסיבות ותנאים ובאיזו חברה יהא זה בכוחו של האדם למלא את שליחותו.

2. הרב אברהם יצחק הכהן קוק (1865-1935), עולת ראי"ה חלק ב, עמ' שנו, אַל־הי, עַד שְׁלֹא נִצְרְתִי אִינִי כְדָאִי, וְעַכְשָׁיו שְׁנוֹצְרְתִי כְּאִלּוּ לֹא נִצְרְתִי: לפני שנוצרת, כל אותו הזמן הבלתי מוגבל שמעולם עד שנוצרת, ודאי לא היה דבר בעולם שהיה צריך לי. כי אם הייתי חסר בשביל איזו תכלית והשלמה - הייתי נוצר, וכיוון שלא נוצרתי עד אותו הזמן - הוא אות שלא הייתי כדאי עד אז להבראות, ולא היה בי צורך כי אם לעת כזאת שנבראתי, מפני שהגיעה השעה שאני צריך למלא איזה דבר להשלמת המציאות.

3. רבי משה חיים לוצאטו (1707-1746), מסילת ישרים, פתיחה: יְסוּד הַחֲסִידוֹת וְשֵׁרֶשׁ הַעֲבוּדָה הַתְּמִימָה הוּא - שְׂיִתְבָּרַר וְיִתְאַמַּת אֶצֶל הָאֱדָם מֵהַ חוֹבָתוֹ בְּעוֹלָמוֹ, וְלִמָּה צָרִיךְ שְׂשִׁישִׁים מִבְּטוֹ וּמִגַּפְתּוֹ בְּכָל אֲשֶׁר הוּא עֹמֵל כָּל יְמֵי חַיָּו.

4. הרב אברהם יצחק הכהן קוק, עין אי"ה עמ' 10 שבת 20, ב: יסוד דרך ד' הסלולה בישראל הוא מילוי החובה ... דרכי האמורי נוסדו על ההנחה המגושמה שהחיים הם 'מילוי-החפץ', לא 'מילוי-חובה'. את החפצים אפשר להחליף על פי השפעת חפץ יותר מלבב ...

5. פירוש הגר"א (1720-1797) בפירושו לספר משלי טז, ד: לכל אדם ואדם יש לו דרך בפני עצמו לילך בו, כי אין דעתם דומה זה לזה, ואין פרצופיהם דומים זה לזה, ואין טבע שני בני אדם שווה. וכשהיו נביאים - היו הולכים אצל הנביאים לדרוש את ה', והיה הנביא אומר, על פי משפט הנבואה, דרכו אשר ילך בה לפי שורש נשמתו ולפי טבע גופו ... ומשבטלה הנבואה יש רוח הקודש בישראל, ואיש עצתו יודיענו איך להתנהג, ורוח הקודש יש לכל אדם ואדם.

6. הרב שמשון רפאל הירש (1808-1888) בפירושו לבראשית ג, יד: ... המחשבה הלא יהודית מכירה את ה', לכל היותר, כסיבת קיומו הפיזי של העולם, מאז היבראו. ואף במקום שמתעלה המחשבה מראיית האלהים כחלק מן העולם (אימננציה) - ראייה שכמוה ככפירה - להכרה בקיום ממשי מחוץ לעולם (טרנסצנדנציה), עדיין מגבילים את פועל ה' - לעבר. ברגע אחד ויחיד עמד ה' בקשר עם העולם, היה זה הרגע בו עבר העולם מן הכוח - יכולת ה' או רצון ה' - אל הפועל, הקיום הממשי. מאז - לפי השקפה זו - נחתם פועלו של ה', נחתם העולם. הכל, אף העתיד המרוחק ביותר, אינו אלא תוצאה הכרחית הנובעת מן הסדר הכללי, שהוטבע בעולם בעת היווסדו ומאז היווסדו.

לפי השקפת עולם זו מתנהל הכל בהתאם לחוקים קבועים, בלתי משתנים, שלכל היותר נבעו אי פעם משיפעת כוחו של מקור עליון. ולפיכך, האדם בלבדו, בעשייתו החופשית לכאורה, יוצר עתיד שהוא חדש למראית עין. אולם, היהיו האל והעולם כבולים, והאדם בן חורין?! כדי להציל את כבוד האל, משולל החירות והכבוד, על דעה זו אפוא להתנכר גם לחירות האדם. חירות זו, עובדה וודאית זו שבתודעת כל אדם, הסותרת השקפת עולם ואל אלילית זו, מוצעת עתה כאשלייה. האדם אינו בן חורין; החלטותיו, הנדמות לו כחופשיות, אינן אלא פעולתן הבלתי מודעת של השפעות, הנעוצות בעברו ונובעות הימנו. ובשמים ובארץ ובכל מרחב היקום אין מי שרשאי לומר: "אהיה", משום שלא יוכל לומר: "הנני רוצה"!

כנגד רעיון תעתועים זה - כפירה בחירות האל והאדם - מתקומם "אהיה אשר אהיה", ומקעקעו עד היסוד, ומעמיד אמת לעומתו: אל, הקובע את העתיד בחירות; ואיתו אדם, שעתידי בידו כבן חורין ... מילים אלה - "אהיה אשר אהיה" - שוברות אזיקי אדם, בהם נאסר בידי כל כוח זר, זוקפות אותו ומעמידות אותו לרשות ה' כבן חורין, למען יבנה העתיד כשותף לה' ...